

אייר התשס"ז

בס"ד

הדרכים לבניין ירושלים

ליום ירושלים (ע"פ שיעורו של הרב אביחי קצין)

א. ירושלים של מעלה כנגד ירושלים של מטה

1. תהילים קכ"ב

(ג) יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה פְּעִיר שְׁחִבְרָה לָהּ יַחְדָּו :

(ד) שָׁשִׁם עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבָטֵי יְהוּדָה לְיִשְׂרָאֵל לְהַזְדוּת לְשֵׁם יְהוָה :

2. תענית ה' א'

אמר רבי יוחנן אמר הקדוש ברוך הוא לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה ומי איכא ירושלים למעלה אין דכתיב ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו.

3. שער החיים שער ב'

"וזהו ענין הכתוב : "הלך וקראת באוזני ירושלים לאמר...זכרתי לך חסד נעורידך אהבת כלולותיך **לכתך אחרי במדבר** בארץ לא זרועה". כינה הכתוב כלל ישראל בשם ירושלים."

"כינה הכתוב כלל-ישראל בשם ירושלים, כי היא היתה כנסיית כלל-ישראל בעלותם לראות פני האדון ה' ברגל, ושם קיבלו כלל-ישראל שפע תורה קדושה ויראה, כל אחד לפי שורש אחיזתו נשמתו מכנסת-ישראל."

4. חגיגה כ"ו א'

ובירושלים נאמנין על הקודש : ... ובשעת הרגל אף על התרומה : ... הכתוב עשאן כולן חברים :

5. ירושלמי חגיגה פרק ג' הלכה ו'

" עיר שהיא עושה כל ישראל חברים."

6. ירושלמי בבא קמא פרק ז', הלכה ז'

ירושלים היא "עיר שמחברת ישראל זה לזה."

7. הרש"ר הירש על הפסוק "ששם עלו שבטים שבטי יה"

..היה צריך להיות לשם עלו שבטים.

8. נפש החיים

"שקיבלו שפע תורה, קדושה ויראה, כל אחד לפי אחיזתו בכנסת ישראל."

"ולזה נקראה ירושלים של מעלה. זהו שאמר "אהבת כלולותיך", רוצה לומר כלילות (מלשון כלל). (אם כן, ירושלים של מעלה היא כנסת ישראל), "האידיאל הישראלי השורה באומה כולה, העושה אותה לחטיבה אחת בכל דורותיה".

9. סנהדרין י"א ב' – ירושלים מקור התורה

"שממנו יוצאת תורה לכל ישראל."

10. איכה רבה פתיחתא כ"ד – ירושלים מקור הנבואה

(כד) רבי יוחנן פתח (ישעיה כ"ב) משא גיא חזיון גיא שכל החושים מתנבאים עליה גיא שכל החושים עומדים ממנה דאמר ר' יוחנן כל נביא שלא נתפרש שם עירו **ירושלמי היה**.

11. רד"ק שמואל ב' ה' ו' – ירושלים מקום המלכות

(ו) וילך המלך ואנשיו - ובדברי הימים וילך דוד וכל ישראל כי כל ישראל היו עתה אנשיו וכיון שמלך על כל ישראל הלך אל ירושלים ללכוד מצודת ציון לפי שהיתה קבלה אצלם כי ציון ראש ממלכת ישראל ולא ילכוד אותה אלא מי שיהיה מלך על כל ישראל ועד היום לא נתקיימה מלכות בישראל כי שאול לא קמה מלכותו :

ב. הדרכים לבנין ירושלים

12. ברכות ג ע"א

"תניא, אמר רבי יוסי: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח (והמתין לי) עד שסיימתי תפילתי. לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי: שלום עליך, רבי! ואמרתי לו: שלום עליך, רבי ומורי! ואמר לי: בני, מפני מה נכנסת לחורבה זו? אמרתי לו: להתפלל. ואמר לי: היה לך להתפלל בדרך! ואמרתי לו: מתירא הייתי שמא יפסיקו בי עוברי דרכים. ואמר לי: היה לך להתפלל תפלה קצרה. באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים: למדתי שאין נכנסין לחורבה, ולמדתי שמתפללין בדרך, ולמדתי שהמתפלל בדרך - מתפלל תפלה קצרה. ואמר לי: בני, מה קול שמעת בחורבה זו? ואמרתי לו: שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת: אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות. ואמר לי: חייך וחיי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך; ולא זו בלבד, אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיא הגדול מבורך הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם."

13. מסכת ברכות דף כט עמוד ב':

"אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא: לא תרתח ולא תחטי, לא תרוי ולא תחטי (רש"י במקום: "לא תרתח ולא תחטי - לא תכעוס, שמתוך הכעס, אתה בא לידי חטא. לא תרוי - לא תשתכר ביינך.")
וכשאתה יוצא לדרך - הימלך (רש"י במקום: "הימלך - טול רשות.") בקונך וצא. מאי הימלך בקונך וצא? אמר רבי יעקב אמר רב חסדא: זו תפלת הדרך. ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא: כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך."

"מאי תפלת הדרך? יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתולכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום, ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך, ותשלח ברכה במעשי ידי, ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי, ברוך אתה ה' שומע תפלה."

14. אורות הקודש - ח"ג עמ' שס"ה.

"אליהו, מפני שהוא כולל את הקדושה של עולם העשיה, הרי הוא סופג ברוחו את כל הנטיות הנדרשות לשכלולו של עולם זה, עד כדי הכשרתו אל ההרמוניה השלמה, אל העולמות שלמעלה. כשם שבתחלה לפני התבסמותו הכיר יותר מכל את עומק הכיעור והזיהום שעולם שפל זה שקוע בתוכו, ומפני כך קנא באש שלהבת לבער את רוח הטומאה והמחזיקים בו, כן יכיר אחרי ביסומו את כל ניצוץ קודש שבעולם זה, להעלותו ברוח שלום, וישיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם."

15. מסכת ברכות דף נח עמוד א

"במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא: לך ה' הגדלה - זו קריעת ים סוף, והגבורה - זו מכת בכורות, והתפארת - זו מתן תורה, והנצח - זו ירושלים, וההוד - זו בית המקדש."

16. מסכת יומא דף נג עמוד ב

מאי מצלי? רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא, תרוייהו משמיה דרב אמרי: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא שנה זו גשומה ושחונה. - שחונה מעליותא היא? - אלא אימא: אם שחונה - תהא גשומה. רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה: לא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנס זה מזה, ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים.

רבי חנינא בן דוסא הוה קא אזיל באורחא, שדא מטרא עליה (היה הולך בדרך וירד עליו גשם). אמר: רבונו של עולם, כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער? פסק מיטרא.

כי אתא לביתיה אמר: רבונו של עולם, כל העולם כולו בצער וחנינא בנחת ("שאיין לי זריעה בשדות"-רש"י שם) אתא מיטרא. אמר רבי יוסף: מאי אהניא ליה צלותיה דכהן גדול לגבי רבי חנינא בן דוסא. (מה הועילה תפילת הכהן הגדול לגבי ר' חנינא?!).

17. מסכת ברכות דף נג עמוד ב

"...דמתילי (שמשולים) כנסת ישראל ליונה, דכתיב: (תהלים ס"ח) "כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ", מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה, אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות."

18. מסכת ברכות דף ו עמוד ב.

"כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו - עובר בחמשה קולות, שנאמר: (ירמיהו ל"ג) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות. ואם משמחו מה שכרו? - אמר רבי יהושע בן לוי: זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות... רב נחמן בר יצחק אמר: כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, שנאמר: (ירמיהו ל"ג) כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'."

19. זכריה ח' י"ד

"כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת עֹד יִשְׁבוּ זִקְנִים וְזָקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעָנְתוֹ בְּיָדוֹ מֵרֶב זָמִים: וְרַחֲבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבוֹתֶיהָ:"

20. הרב סולוביצ'יק - פרקים במחשבת הרב עמ' 165: "המקדש שבתוכנו"

"ההלכה, היהדות הנאמנה, המכניסה שכינת א-ל אל תוך העולם המוחשי, אינה סובבת סחור - סחור לבתי כנסיות ובתי מדרשות. המה בכלל מקדשי מעט; המקדש האמיתי הוא תחום החיים היום - יומיים, שבהם מתקיימת הריאליזציה של ההלכה."

ג. "מעמד הר המוריה" בימינו - הרב מרדכי אלון

איזה ילד יהודי אינו יודע מהו מעמד הר סיני, אמת לא כל אחד יודע את טיבו של מעמד זה לפרטי פרטי, אך הוא שרוי ונטוע היטב בתודעה הלאומית. אך כולנו יודעים כי מעמד זה היה מעמד של כפיה, "כפה עליהם הר כגיגית", כלשון חז"ל, במשמע, שכשהעולם היה במציאות שכזו, בה עוף לא פרח וציפור לא צייץ, במעמד כל כך משכנע גם אם היה מישהו, שלא היה רוצה חלילה לקבל את התורה הוא לא היה יכול באמת להתנגד.

שהרי רק לפני שבעה שבועות היינו לאחר מאתיים ועשר שנות שיעבוד מצרים, שנים בהם שקענו במ"ט שערי טומאה, האם היה עולה על הדעת שבמהירות כה גדולה נהיה ראויים לאותה חמדה גנוזה שנתן לנו הקב"ה, בוודאי שלא, אלא זהו תוכן הכפיה שכפה עלינו הקב"ה במעמד הזה ויחד עם זאת, מלמדים אותנו חז"ל כי "הדור קבלוה בימי אחורוש", בימי אחורוש מרדכי ואסתר שב עם ישראל וקיבל עליו את התורה מאהבה, שם תחת שלטונו של מלך מטרורף, ב"תפאורה" הרבה פחות דרמטית, ללא שכל הבריאה עומדת דום, ללא גילוי שמימי עליון, תחת ענני הגזרה של "להשמיד להרוג ולאבד", שב ישראל ומקבל עליו את תורת ה' באהבה רבה.

ואנו נבקש לשאול שאלה, והלא, אם בסופו של דבר נצטרך לשוב ולקבל את התורה מאהבה, מדוע מלכתחילה נתן לנו הקב"ה את התורה בכפיה, מדוע מראש לא קבלנו אותה עלינו באהבה?

דומה שהבנת הדברים נעוצה בהבנת טיבו של מושג ה"חינוך". "מחנך" אמיתי הוא בראש ובראשונה אדם כלפי עצמו. תלמיד המתגדל בבית המדרש יודע בראש ובראשונה כי מבחנו הגדול הוא לא בין כותלי הישיבה שם מצוי "האש והלפידים" אלא באותם ימים אפרוריים, שמחוץ לזמן הלימוד הרשמי, ובאותם מקומות אפרוריים, שאינם במסגרת היומיומית הישיבתית.

הרבה פעמים כשיש ארוע גדול הוא מחזיק מעמד זמן מה אך אז באה ההתרסקות של העגל, וזה מפני הפער שבין אותה חוויה נשמתית לבין מיקומה של התודעה הנפשית ביחס לאותה חוויה. לשון אחרת, כשאינן כלים בנפש להכיל "אורות גדולים" שכאלה, ההתרסקות לא מאחרת לבוא.

ומכאן נשוב נא לשאלה, מדוע היה צורך לקבל את התורה בכפייה ולאחר מכן באהבה, ואת התשובה נענה ע"י מה ש"ענינו ראו ולא זר", מה שראו ענינו בדור זה ולא ראו עיניהם של אבותינו ואבות דורות רבים.

במזמור ק"ז אותו אנו אומרים ביום העצמאות וביום ירושלים, מתארים אנו כיצד "ויושב שם רעבים ויכונו עיר מושב", נשאל האם משיהו מאיתנו יודע מהו רעב אמיתי? האם עינינו ראו אדם שבדרגש שלידינו נופח את נפשו ברעב, כמו שראו אבותינו בגיא הריגה באושוץ ומידנאק?

האם משיהו מאתנו יכול להבין כיצד אותם "מזי רעב ולחומי רשף" מכוננים "עיר מושב"? האם זה נתפס?

"שופך בוז על נדיבים ויתעם בתוהו לא דרך" איזה בוז נשפך על אותם צניקנים שדברו לפני שישים שנה על סיומו של העם הזה ומולם אלו שנגזלו מאותם דרגשים מכוננים עיר מושב!

שלושה שלבים עברנו עד עכשיו:

"יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" נלקחנו "אחד מעיר ושניים ממשפחה", והגענו לארץ ישראל לביצות ולמלריה, אל בית חיינו, ארץ אבותינו. לא הבנו כיצד הגענו לארץ זו, אך הנה מצאנו את עצמנו כאן.

לפני חמישים ותשע שנים עמדה קבוצה שמנתה רק כחמישה אחוזים מכלל העם היהודי הכריזה על קום מדינה יהודית בארץ ישראל היא מדינת ישראל. בקושי תשע עשרה שנה עברו מאותו רגע דרמטי, איש עוד לא הכיל את גודל הנס הראשון והנה בא לו הנס השני. ובאנו למעמד הר סיני של ימינו, באנו למעמד "הר המוריה". לפני ארבעים שנה ברגעים אלו באנו לשעריה של ירושלים עיר הקודש והמקדש. איש לא תכנן זאת גם איש לא ביקש זאת והנה מצאנו עצמנו במעמד הר המוריה, במהלך של כפיית הר כגיגית.

מי שמבין מבין את טיבה של הכרזת הקודש "הר הבית בידינו", מבין את טיבו של מעמד הר המוריה של דורינו עולם שלם עמד דום, כאשר עם הנצח שב אל ארץ הנצח, ילדים בני שבע ושמונה הסתובבו כמלכים ברחובות

חברון וירושלים. באותה תקופה, למתבונן בעומק החלו להישבר מסכי הברזל של העולם, תהליך השיבה של ישראל, תהליך החירות, זעזע את כל אמות הסיפים של העולם והדרור החל אט-אט להישמע בעולם.

ומכאן בא השלב הבא, הגענו ל"מעמד הר המוריה" לא לפי מדרגתנו, צה"ל לא תכנן לבוא עדי שיערי ירושלים, והממשלה לא חלמה על כך. התכנון של ראשי המדינה והצבא היה רק לעצור את ההתקפה והנה עומדות היו רגלינו בשערייך ירושלים...

ועכשיו החל ומחל השלב הבא, הקבלה מאהבה את מקומינו, את תפקידנו, את ירושלים. המתבונן יראה כי כל התנ"ך נמצא בתווך שבין מעמד הר סיני ומגילת אסתר, בין קבלת התורה מיראה לקבלתה מחדש באהבה וכעת גם אנו לקבל מחדש את הר המוריה באהבה, על כל המשתמע מכך, לקבל את המדינה באהבה ואת שיבת ציון מאהבה. זהו השלב שאנו עומדים בו, הוא פחות הירואי הוא ללא "קולות וברקים" אך הוא השלב בו הדברים מחלחלים פנימה אל הנפש. כל אחד ואחד מאתנו הוא מאותם צנחנים, שעליו לכבוש מחדש את מעוזי האהבה, שבנפש ולהביאם ל"הדור קבלוה" בדורנו אנו, באהבה רבה.

שאלנו מדוע עשה הקב"ה כן, מדוע היה עלינו לקבל את התורה במעמד הר סיני בכפייה, מדוע לא יכולנו לקבל אותה כבר אז באהבה. לכאורה התשובה היא שלולא שהיינו מקבלים את התורה בכפייה, לא היינו מקבלים אותה כלל, שומה היה שהקב"ה "יזרוק אותנו למים", שכן רק אז הכשרון שבידינו "לשחות" יצא אל הפועל, אז באותו מעמד כשראינו את משה לאחר שהתרסקנו בחטא העגל, שובר את הלוחות הבנו עד כמה חפצים בתורה אנו, אז התעוררה בתוכנו הדחיפה לשלוח אותנו שוב לקבל את הלוחות השניים.

יומה זה של ירושלים, יום כ"ח באייר על פי הפנימיות הוא היום של החסד שבמלכות, הוא היום שהחסד האלוקי דחף אותנו בכפייה לבוא למעמד הר המוריה בכדי לכוון את מלכותו יתברך בעולם ולגאול עולם שלם מיסוריו.

למעשה קרובים אנו הרבה יותר לקו הסיום מלקו ההתחלה, הנה גם אנו מתקרבים לדרגה של "הדור קבלוה", ולקראת קו הגמר תמיד קשה יותר, וההתמודדות מורכבת יותר.

"יודו לה' חסדו נפלאותיו לבני אדם" "מי חכם וישמור אלה ויתבוננו חסדי ה'" אין די רק בחכמה, יש צורך להתבונן פנימה בכדי לראות את חסד ה'.

לעולם יחול ה' באייר באותו יום של שביעי של פסח, הללו השניים מסמלים את צאתנו מכל סוגי ה"מִצְרַיִם" שהיינו בהם במשך הדורות. ולעולם יחול יום כ"ח אייר, יום ירושלים או כפי שאנו קוראים אותו "מעמד הר המוריה" באותו יום בשבוע שיחול בו מעמד הר סיני. מה שלא נסתיים בשביעי של פסח התחיל להסתיים ביום ה' באייר, ומה שלא נסתיים במעמד הר סיני מתחיל להסתיים במעמד הר המוריה.

ועכשיו הגיע רגע המבחן הגדול, לסיים את תהליך קבלת התורה, האומה הקודש והמקדש באהבה. ולא לשכוח את חסדי ה', את העיר שחברה לה יחדיו, בשעות אלו לפני עשרות שנים.

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"